

CZU: 347.95

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7288982>

SANȚIUNILE PROCEDURALE

*Iulia BĂNĂRESCU, Anatolie BĂNĂRESCU**

Universitatea de Studii Europene din Moldova

**Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”*

În acest studiu sunt analizate, într-o modalitate unică, definiția noțiunii de sancțiuni procedurale, felurile sancțiunilor procedurale, amenda judiciară.

În art.10 alin.(1) CPC RM este stipulată definiția legală a sancțiunilor procedurale: Sancțiunile procedurale sunt urmările nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum și în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural. Însă art.10 alin.(1) CPC RM stipulează nu doar o simplă definiție a sancțiunilor procedurale civile, dar și temeiurile de aplicare a acestor sancțiuni. În lipsa stipulării temeiurilor de aplicare a sancțiunilor procedurale acestea ar fi generic definite niște consecințe juridice suportate de persoana care a încălcat prevederile procesuale civile. Consecințele care reprezintă sancțiuni în materie de procedură civilă survin în urma nerespectării prevederilor normelor de drept procesual civil la îndeplinirea actelor de procedură.

Amenda judiciară reprezintă acea sumă de bani dispusă a fi încasată de instanța judecătorească de la persoanele care au săvârșit încălcări procedurale, în cazurile și în proporțiile stabilite de legislația procesuală civilă.

Aplicarea amenzilor judiciare are ca scop disciplinarea subiecților procesuali; acestea pot fi utilizate și de mai multe ori pentru comiterea mai multor încălcări procedurale. Totodată, această sancțiune procedurală se impune a fi o măsură care influențează direct patrimoniul persoanei vinovate.

Cuvinte-cheie: *sancțiune procedurală, vinovăție, act de procedură civilă, drept procedural, instanță de judecată, participanți la proces, instanță de recurs, amendă judiciară.*

PROCEDURAL SANCTIONS

In this study, the definition of the notion of procedural sanctions, the types of procedural sanctions and the judicial fine are analyzed in a unique way. In art.10 para.(1) CCP RM, the legal definition of procedural sanctions is stipulated: Procedural sanctions are the unfavorable consequences, established by the norms of civil procedural law, which arise for the subject bound in a procedural relationship in case of non-fulfillment or defective fulfillment of a procedural act, as well as in case of an abusive exercise of a procedural right. But, art.10 para.(1) the CCP RM stipulates not only a simple definition of civil procedural sanctions, but also the grounds for applying these sanctions. In the absence of the stipulation of the grounds for applying the procedural sanctions, they would be generically defined as some legal consequences borne by the person who violated the civil procedural provisions. The consequences that represent sanctions in the matter of civil procedure occur after non-compliance with the provisions of the rules of civil procedural law when performing the procedural acts.

The judicial fine represents that sum of money ordered to be collected by the court from the persons who have committed procedural violations, in the cases and in the proportions established by the civil procedural legislation.

The application of judicial fines aims to discipline the procedural subjects; they can also be used several times to commit several procedural violations. At the same time, this procedural sanction must be a measure that directly influences the patrimony of the guilty person.

Keywords: *procedural sanction, guilt, act of civil procedure, procedural law, court, participants in the process, Court of Appeal, judicial fine.*

Introducere

În cadrul acestui studiu se face o analiză complexă a definiției noțiunii de sancțiuni procedurale, a temeiurilor de aplicare a acestora, de invocare a încălcării normelor de procedură privind actele de procedură civilă și fazele procesului civil la care ele pot fi invocate, a felurilor sancțiunilor procedurale, în atenție fiind luată amenda judiciară ca varietate a sancțiunilor procedurale. Ca bază a acestei analize servesc legislația națională, literatura de specialitate națională și cea internațională, fiind aduse, cu titlu de exemple, cazuri concrete din practica judiciară. Totodată, au fost selectate lucrările autorilor care au abordat minuțios și vast această tematică, intervenind cu argumente.

Rezultate și discuții

Noțiunea sancțiunilor procedurale

În art.10 alin.(1) CPC RM este stipulată definiția legală a sancțiunilor procedurale: **Sancțiunile procedurale sunt urmările nefavorabile, stabilite de normele de drept procedural civil, care survin pentru subiectul obligat în raport procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum și în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural.** Însă art.10 alin.(1) CPC RM stipulează nu doar o simplă definiție a sancțiunilor procedurale civile, dar și temeiurile de aplicare a acestor sancțiuni. În lipsa stipulării temeiurilor de aplicare a sancțiunilor procedurale acestea ar fi generic definite ca niște consecințe juridice suportate de persoana care a încălcat prevederile procesuale civile. Consecințele care reprezintă sancțiuni în materie de procedură civilă survin în urmă nerespectării prevederilor normelor de drept procesual civil la îndeplinirea actelor de procedură.

Prevederile art.10 CPC RM se referă atât la urmările nefavorabile în legătură cu actele de procedură ale instanței judecătorești, ale participanților la proces, cât și ale persoanelor care contribuie la buna desfășurare a justiției. Însă consecințele respective nu pot surveni față de instanța de judecată, ci pentru subiectul obligat în raportul procedural în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură, precum și în caz de exercitare abuzivă a unui drept procedural. Prin subiectul obligat în raportul procedural urmează a se înțelege părțile, alți participanți la proces enumerați în art.55 CPC RM și persoanele care contribuie la desfășurarea justiției. Aceste urmări nefavorabile nu survin pentru instanța de judecată, fiindcă respectarea normelor de procedură civilă este asigurată și prin normele răspunderii disciplinare, penale, contravenționale și civile. Deci, față de judecători pot fi aplicate alte sancțiuni decât cele prevăzute de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, în caz de neîndeplinire sau de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură.

Este evident că sancțiunile procedurale au ca principale funcții: a) funcția preventiv-educativă; b) funcția reparatorie; c) funcția punitivă.

Temeiurile de aplicare a sancțiunilor procedurale civile

Aceste temeiuri sunt prevăzute la alin.(1) art.10 CPC RM și reprezintă acele fapte juridice ce constituie una dintre condițiile aplicării răspunderii procesuale civile. Existența vinovăției nu constituie o condiție pentru aplicarea acestei răspunderi. Potrivit alin.(1) art.10 CPC RM, există următoarele trei temeiuri de aplicare a sancțiunilor procedurale:

a) *Neîndeplinirea unui act de procedură* – în funcție de conținutul dispoziției normei de procedură civilă, aceasta poate impune conduita participanților la proces de a îndeplini un act de procedură. În caz contrar, survin consecințele prevăzute de norma de drept procesual civil în legătură cu neîndeplinirea actului procesual. O asemenea faptă juridică constituie o inacțiune a participanților la proces, precum și a persoanelor care contribuie la desfășurarea justiției în ceea ce privește obligația prevăzută de legea procesuală civilă de a îndeplini un act de procedură. Un exemplu ar fi: potrivit art.171 alin.(2) CPC RM, „Dacă persoana care a depus cererea îndeplinește în termen toate cerințele enumerate în încheierea judecătorului, cererea se consideră depusă la data prezentării inițiale în judecată. În caz contrar, ea nu se consideră depusă și, împreună cu actele anexate, se restituie reclamantului printr-o încheiere judecătorească ce poate fi atacată cu recurs”. Astfel, neîndeplinirea cerințelor stabilite în încheierea judecătorului de a nu da curs cererii constituie o neîndeplinire a unui act de procedură.

b) *Îndeplinirea defectuoasă a unui act de procedură* – actul de procedură civilă urmează a fi îndeplinit potrivit condițiilor prevăzute de Codul de procedură civilă. Îndeplinirea defectuoasă a unui act de procedură presupune manifestarea de voință a subiectului obligat în vederea producerii unor efecte juridice determinate, însă fără a fi făcută în forma corespunzătoare prevăzută de lege, sau neîndeplinirea altor condiții prevăzute de legea procesuală civilă.

Acest temei de aplicare a sancțiunilor procedurale impune cunoașterea condițiilor prevăzute de legea procesuală civilă în privința îndeplinirii unui act procesual civil. Prevederile normative privind condițiile acestor acte de procedură civilă sunt de natură complexă. Claritatea lor o vedem prin divizarea acestor exigențe în: a) condiții impuse față de actele de procedură civilă îndeplinite de participanții la proces și de persoanele care contribuie la buna desfășurare a justiției; b) condiții impuse față de actele de procedură ale instanței judecătorești.

O astfel de divizare este oportună din considerentul că față de actele de procedură ale instanței judecătorești sunt impuse condiții specifice în raport cu actele de procedură civilă îndeplinite de participanții la proces și de persoanele care contribuie la buna desfășurare a justiției.

În privința condițiilor impuse actelor de procedură ale instanței judecătorești, s-a menționat că acestea ar

fi legalitatea, temeinicia, dreptatea, existența unui scop, însă cea care le îmbină pe toate este legalitatea și temeinicia [1]. Pentru nerespectarea acestor condiții se aplică sancțiunea de anulare a actului.

Condițiile impuse față de actul de procedură ce trebuie să fie îndeplinit de participanții la proces și de persoanele care contribuie la buna desfășurare a justiției sunt cele de fond și de formă, care în ansamblu sunt înglobate de condiția legalitate.

Un exemplu de îndeplinire defectuoasă a unui act de procedură este depunerea cererii de chemare în judecată de către persoanele cu vârsta între 14 și 18 ani, deși dispozițiile art.58 alin.(4) CPC RM stipulează că drepturile, libertățile și interesele legitime ale minorilor cu vârstă între 14 și 18 ani sunt apărate în instanța judecătorească de părinții, înfietorii sau curatorii lor. În acest caz, actul procedural îndeplinit de persoanele cu vârsta între 14 și 18 ani vor fi lovite de nulitate relativă (alin.(2) art.58 CPC RM).

c) *Exercitarea abuzivă a unui drept procedural* – reprezintă exercitarea cu rea-credință a unui drept procedural, contrar scopului intrinsec acestuia stabilit prin lege, în vederea afectării situației părții opuse. Drept exemplu de exercitare abuzivă a unui drept procedural ar fi înaintarea repetată a cererii unui participant la proces de amânare a judecării cauzei pe un motiv similar, și anume – din cauza neprezentării motivate a reprezentantului acestuia. Însă, potrivit art.206 alin.(5) CPC RM, amânarea judecării cauzei din vina neprezentării motivate a reprezentantului participantului, care a solicitat aceasta, se poate admite de instanța de judecată numai o singură dată.

Invocarea încălcării normelor de procedură privind actele de procedură civilă

Încălcarea condițiilor de fond și de formă ale actelor de procedură poate fi invocată potrivit regulilor prevăzute de lege. O astfel de încălcare poate fi invocată de către judecător în cazurile prevăzute de lege sau de participantul care are interes să o invoce. Legea procesual civilă prevede cazuri în care îndeplinirea necorespunzătoare a actelor de procedură poate fi invocată numai de către participanții la proces, iar în alte cazuri atât de către ei, cât și de către instanța de judecată din oficiu. Astfel, potrivit art.432 alin.(5) CPC RM, instanța de recurs ia în considerare din oficiu încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural. În acest caz, atât instanța de judecată, cât și participanții la proces pot invoca îndeplinirea necorespunzătoare a actelor de procedură.

Un alt aspect ce ține de invocarea efectuării necorespunzătoare a actelor de procedură este momentul în care poate fi făcută. În unele cazuri, acestea pot fi invocate doar la anumite faze ale procesului civil, iar în altele – la orice fază a procesului. De exemplu: doar la anumite faze ale procesului poate fi invocată efectuarea defectuoasă a actului de procedură – inadmisibilitatea probei pe motivul încheierii defectuoase a actului procedural nu poate fi invocată în instanța de recurs, cu unele excepții (art.122 alin.(3), art.432 alin.(4) CPC RM). Drept exemplu în privința invocării îndeplinirii necorespunzătoare a actului de procedură ar fi prevederea de la art.57 alin.(2) CPC RM: „Lipsa capacității procesuale de folosință poate fi invocată în orice fază a procesului”.

Felurile sancțiunilor procedurale

În art.10 alin.(3) CPC RM este prevăzut sistemul sancțiunilor procedurale. Acestea sunt:

- nulitatea actului de procedură;
- decăderea din drepturi pentru neîndeplinire în termen a actului de procedură;
- obligația de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii;
- restabilirea în drepturile încălcate;
- aplicarea amenzii judecătorești;
- alte măsuri prevăzute de lege.

Nulitatea actului de procedură reprezintă acea sancțiune procedurală care este aplicată de instanța de judecată din oficiu sau la cererea participanților la proces interesați să o invoce, pentru nerespectarea condițiilor de fond și de formă ale actului de procedură prevăzute de lege ce îl lipsește de efecte juridice.

Printre cele mai răspândite criterii de clasificare a nulității de procedură este cel ce ține de natura normelor încălcate (nulitatea absolută și nulitatea relativă) și în funcție de întinderea efectelor acestei sancțiuni (nulitatea totală și nulitatea parțială).

Nulitatea absolută a actelor de procedură există atunci când sunt încălcate normele imperative, iar încălcarea normelor dispozitive antrenează nulitatea relativă a actelor de procedură. De asemenea, nulitatea absolută nu poate fi acoperită, iar nulitatea relativă poate fi acoperită [2]. Drept exemplu de nulitate absolută a actelor de procedură civilă ar fi prevederea de la art.58 alin.(2¹) CPC RM: „Actele de procedură efectuate de minorii cu

vârste de până la 14 ani sau de persoanele în privința cărora a fost instituită măsura de ocrotire sub forma tutelei sunt nule". Respectiv, nulitatea acestor acte de procedură nu poate fi acoperită.

Nulitatea relativă a actelor de procedură civilă este prevăzută în art.58 alin.(2) CPC RM: „Actele de procedură efectuate de minorii cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani sau de adulții cu capacitatea de exercițiu limitată sunt lovite de nulitate relativă. Reprezentantul legal al minorului sau curatorul adultului cu capacitatea de exercițiu limitată poate să confirme toate aceste acte sau numai o parte dintre ele. Instanța judecătorească va acorda un termen pentru confirmarea actelor. Dacă actele nu sunt confirmate în termenul stabilit, se va dispune anularea acestora”. Deoarece reglementările menționate permit acoperirea nulității actelor de procedură, acest fapt denotă că ele au un caracter dispozitiv. Prin urmare, trebuie să existe ambele criterii de nulitate relativă a actelor de procedură civilă.

Decăderea din drepturi pentru neîndeplinire în termen a actului de procedură. Decăderea este cea sancțiune procesuală ce constă în stingerea dreptului procedural prin neexercitarea lui înăuntrul termenului stabilit de lege sau de instanța de judecată.

Decăderea presupune de fiecare dată întrunirea următoarelor condiții:

a) existența unui termen stabilit de lege sau de instanța de judecată care nu permite nicio derogare de la sancțiunea decăderii. Consecințele nerespectării termenului de procedură sunt diferite în funcție de faptul dacă legea permite sau nu repunerea în termen pentru exercitarea acestui drept procedural. În vederea decăderii, termenul stabilit de lege sau de instanța de judecată în temeiul legii trebuie să fie unul imperativ care să nu permită repunerea în termen. În această ordine de idei, trebuie să existe o prevedere expresă care să stipuleze efectul decăderii (ex.: art.123³ alin.(3); art.124; art.236 alin.(5); art.186 alin.(2) lit.a); art.434 alin.(2) CPC RM);

b) existența inacțiunii – neexercitarea dreptului procedural înăuntrul termenului stabilit de către participanții la proces. Omiterea termenului care are ca efect decăderea ține numai de participanții la proces, nu însă de instanța de judecată, care va suporta doar consecințele unei răspunderi disciplinare.

Obligația de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii. În funcție de natura anumitor drepturi procedurale, acestea nu pot fi supuse aceluiași îngrădiri în exercitare, comparativ cu alte drepturi. Din acest considerent, legea procesuală prevede în sancțiunea procedurală obligația de a completa sau a reface actul îndeplinit cu nerespectarea legii. După completarea sau refacerea actului procedural îndeplinit cu nerespectarea legii, participantul la proces va putea să-și exercite dreptul său procedural. În sensul prevederilor art.171 alin.(1) și (2) CPC RM, pentru a nu aduce atingere dreptului adresării în instanța de judecată, judecătorul, după ce constată că cererea a fost depusă în judecată fără a se respecta condițiile art.166 și 167 alin.(1) lit.a), b), c) și e), emite, în cel mult 5 zile de la repartizarea cererii, o încheiere pentru a nu se da curs cererii, comunicând persoanei care a depus cererea acest fapt de încălcare și acordându-i un termen rezonabil pentru lichidarea neajunsurilor. Dacă persoana care a depus cererea îndeplinește în termen toate cerințele enumerate în încheierea judecătorului, cererea se consideră depusă la data prezentării inițiale în judecată. Astfel, după completarea sau refacerea actului îndeplinit cu nerespectarea legii va fi realizat dreptul persoanei.

Restabilirea în drepturile încălcate constituie o readucere în situația inițială a participantului la proces până la încălcarea dreptului său. Drept exemplu am putea menționa prevederea de la art.61 alin.(2) CPC RM: „În caz de folosire cu rea-credință a drepturilor procedurale, instanța de judecată, la cererea părții interesate, obligă partea vinovată să repare prejudiciul cauzat”. Fiind folosite cu rea-credință drepturile procedurale prin acțiunile descrise mai sus, părții îi este încălcat dreptul la examinarea în termen rezonabil a cauzei civile. În acest sens, partea poate cere repararea prejudiciului prin încălcarea acestui drept, în ordinea prevăzută de lege, ceea ce va constitui o restabilire în drepturile încălcate.

Aplicarea amenzii judecătorești. Regimul juridic al amenzii în procesul civil este stabilit de prevederile art.161 și 163 CPC RM.

Alte măsuri prevăzute de lege. În această categorie poate fi inclusă sancțiunea „îndepărtarea persoanei care asistă la dezbaterile judiciare” conform prevederilor art.196 alin.(2) CPC RM.

Amenda judiciară

Amenda judiciară reprezintă acea sumă de bani dispusă a fi încasată de instanța judecătorească de la persoanele care au săvârșit încălcări procedurale, în cazurile și în proporțiile stabilite de legislația procesuală civilă. Prin urmare, temeiul aplicării amenzii judiciare sunt faptele prevăzute expres în lege, printre care cele prevăzute la:

- art.18 alin.(3) CPC RM: înregistrarea video, fotografierea, utilizarea altor mijloace tehnice cu încălcarea prevederilor art.18 alin.(2) CPC RM se sancționează cu amendă de până la 20 u.c. și cu confiscarea

- înregistrărilor (peliculei, pozelor, casetelor etc.);
- art.105 alin.(9) CPC RM: dacă citația sau înștiințarea nu este înmănată din vina lucrătorului poștal sau a unei alte persoane împuternicite să o înmâneze, acestora li se aplică o amendă de până la 10 u.c.;
 - art.119 alin.(3) CPC RM: în caz de neînștiințare, precum și de declarare de către instanță a neîndeplinirii cererii de a se prezenta probe ca fiind neîntemeiate, persoanele vinovate care nu sunt participanți la proces se sancționează cu amendă de la 20 la 50 u.c.;
 - art.136 alin.(3) CPC RM: martorului care nu se prezintă în ședința de judecată din motive pe care instanța le consideră neîntemeiate i se aplică o amendă de până la 5 u.c.;
 - art.154 alin.(4) CPC RM: în cazul neprezentării nejustificate, al modificării raportului de expertiză în ședința de judecată față de cel depus în scris, al refuzului de a efectua expertiza, dacă este obligat să o efectueze, sau al neprezentării materialelor din dosar ori a altor materiale utilizate, expertului i se poate aplica amendă de 15 u.c.;
 - art.154 alin.(5) CPC RM: tergiversarea de către expert a executării însărcinărilor primite se sancționează cu amendă de la 20 la 50 u.c.;
 - art.175 alin.(3) CPC RM: în cazul încălcării interdicțiilor care constituie măsuri de asigurare a acțiunii prevăzute la alin.(1) lit.b) și c) art.175 CPC RM, vinovaților li se aplică o amendă de la 10 la 20 u.c.;
 - art.196 alin.(3) CPC RM: pentru o a doua încălcare a ordinii în ședința de judecată, persoana care asistă la dezbaterile judiciare se îndepărtează din sală prin dispoziție a președintelui ședinței. Instanța este în drept, de asemenea, să aplice persoanelor vinovate de încălcarea ordinii în ședința de judecată o amendă de la 20 la 50 u.c.;
 - art.199 alin.(4) CPC RM: interpretului care se sustrage de a se prezenta în instanța de judecată sau de a îndeplini obligațiile sale i se poate aplica o amendă de până la 10 u.c.;
 - art.207 alin.(4) CPC RM: neexecutarea încheierii de aducere forțată se sancționează cu amendă de la 20 la 50 u.c.;
 - art.67 alin.(1) al Legii insolvenței, nr.149 din 29.06.2012: dacă administratorul/lichidatorul nu își îndeplinește obligațiile sau dacă administratorul/lichidatorul destituit nu prezintă raport pentru perioada sa de activitate, nu restituie bunurile și nici documentele pe care le deține în legătură cu procesul de insolvență, instanța, după un avertisment, aplică o amendă judecătorească al cărei quantum nu poate depăși 30.000 de lei, care se achită la bugetul de stat.

Pornind de la cazurile menționate *supra*, constatăm că amenzile judiciare sunt prevăzute nu doar în Codul de procedură civilă. Prin urmare, sintagma „în cazurile și în proporțiile stabilite de prezentul cod” de la alin.(1) art.161 CPC RM conține o inadverență legislativă privind utilizarea unor termeni generali în reglementarea temeiurilor și condițiilor aplicării amenzilor judiciare, nefiind în consonanță cu alte acte legislative care conțin norme procesuale civile. Considerăm că cele menționate nu pot constitui un impediment în aplicarea amenzilor stipulate în alte acte legislative decât Codul de procedură civilă, dat fiind faptul că orice prevedere legislativă care stipulează posibilitatea instanței judecătorești de a aplica amendă judiciară este specială în raport cu cea prevăzută la art.161 alin.(1) CPC RM.

Amenda judiciară este diferită de amenda penală sau contravențională. Amenzii judiciare îi sunt caracteristice următoarele particularități:

- are temeiuri specifice de aplicare, fiind cele menționate mai sus;
- se aplică persoanelor care au săvârșit încălcări procedurale. Aceste persoane pot fi persoanele juridice, persoanele fizice care au împlinit vârsta de 16 ani, inclusiv autoritățile publice;
- procedură diferită de aplicare (art.163 CPC RM), spre deosebire de procedura aplicării amenzii penale și contravenționale a cărei reglementare specifică este prevăzută în mari codificări legislative (Codul de procedură penală și Codul contravențional). Dacă amenda judiciară este dispusă de a fi aplicată prin încheiere judecătorească, atunci amenda penală este aplicată prin sentință, iar cea contravențională – prin decizia agentului constatator sau prin hotărârea instanței de judecată.

În art.161 alin.(2) CPC RM este prevăzut că amenda se stabilește în unități convenționale. O unitate convențională este egală cu 50 de lei. Însă în legislația procesuală identificăm amenzi judiciare al căror quantum nu este stabilit în unități convenționale, de exemplu: în art.67 alin.(1) al Legii insolvenței, nr.149 din 29.06.2012, este prevăzută posibilitatea aplicării de către instanța de judecată a amenzii judiciare al cărei quantum nu poate depăși 30.000 de lei. Prevederile menționate contravin dispozițiilor art.161 alin.(2) CPC RM.

Aceste modalități de stabilire a cuantumului amenzii judiciare au fost introduse mai târziu decât data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă (12 iunie 2003), ceea ce ne permite să afirmăm că instanța urmează să aplice prevederile legii procesuale mai noi, adică să aplice și amenzi judiciare în cuantum stabilit în lei.

De menționat că amenda judiciară stabilită în lei, dar nu în unități convenționale, nu afectează caracterul echitabil al acestei sancțiuni pornind de la circumstanțele încălcării legislației procedurale, deoarece și în privința acestei amenzi legiuitorul a stabilit plafonul minim și maxim al sumei ce urmează a fi încasată de la persoana vinovată. În acest sens, remarcăm că într-o situație inversă, în pct.66 din Hotărârea Curții Constituționale din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art.345 alin.(2) Cod contravențional, în privința amenzilor contravenționale stabilite în cuantum fix s-a menționat că sunt neconstituționale, inclusiv din considerentul că lipsa posibilității instanței de judecată de a aplica criteriile pentru individualizarea sancțiunii în cauza concretă și aplicarea unei sancțiuni absolut determinate nu asigură caracterul ei echitabil.

Aplicarea amenzilor judiciare are ca scop disciplinarea subiecților procesuali; acestea pot fi utilizate și de mai multe ori pentru comiterea mai multor încălcări procedurale. Totodată, această sancțiune procedurală se impune a fi o măsură care influențează direct patrimoniul persoanei vinovate. Din acest motiv, legiuitorul a prevăzut în alin.(3) art.161 CPC RM că amenzile judiciare aplicate de instanța judecătorească persoanelor cu funcție de răspundere din autoritățile publice, din alte organe și organizații se încasează din contul acestor persoane, chiar dacă autoritatea, organul sau organizația în care activează cei sancționați participă sau nu în procesul respectiv.

Procedura de examinare a aplicării amenzilor. Instanța de judecată competentă a aplica amenda judiciară este instanța care examinează procesul civil în care s-a comis încălcarea procedurală sancționată cu amendă (art.163 alin.(1) CPC RM). Aplicarea amenzii se stabilește prin încheiere judecătorească. Amenda judiciară poate fi aplicată și de instanța de apel, și de cea de recurs. Deși la examinarea cauzei în ordine de recurs pot fi mai puține situații de aplicare a amenzii judiciare, totuși acestea pot fi, de exemplu: dacă completul din 5 judecători care examinează recursul a decis invitarea participanților la proces pentru a se expune în ședința de judecată, iar unul dintre participanții la proces a înregistrat video ședința de judecată, contrar prevederilor art.18 alin.(1^a) CPC RM, instanța de recurs îi poate aplica o amendă de până la 20 u.c. și confiscarea înregistrărilor video.

Există două ordini procedurale în care instanța de judecată este în drept să stabilească aplicarea amenzii: a) în ședința în care se examinează cauza, la judecarea căreia s-au comis încălcări procedurale; b) în ședință aparte, cu înștiințarea persoanelor interesate, a căror neprezentare nu exclude sancționarea vinovaților. Aceste două modalități sunt prevăzute pentru ca instanța de judecată, în funcție de circumstanțele cauzei, să asigure condițiile necesare pentru examinarea sub toate aspectele și în mod prompt a chestiunii privind aplicarea amenzii judiciare.

Important este ca încheierea judecătorească privind aplicarea amenzii să fie adusă la cunoștința persoanelor sancționate. Dacă aplicarea amenzii este examinată în lipsa persoanelor vinovate, celor sancționați li se va comunica încheierea judecătorească. Această condiție nu se referă doar la situația când problema aplicării amenzii judiciare este examinată în ședință aparte, în care persoanele vinovate nu s-au prezentat. Condiția dată se referă și la situația când amenda este stabilită în ședința în care se examinează cauza, iar persoana vinovată a părăsit ședința de judecată.

În vederea asigurării celerității procesului civil, încheierea judecătorească privind aplicarea amenzii poate fi atacată odată cu fondul cauzei. Dacă hotărârea sau decizia instanței nu este atacată, recursul separat împotriva încheierii de aplicare a amenzii se depune în termenul prevăzut de lege după ce hotărârea sau decizia rămâne irevocabilă prin neatacare, cu excepția cazului în care încheierea este emisă de Curtea Supremă de Justiție.

Încheierea privind aplicarea amenzii devine executorie după verificarea legalității acesteia în condițiile art.163 alin.(3) CPC RM de către instanța ierarhic superioară, după expirarea termenului de apel sau de recurs, dacă nu s-a exercitat calea de atac corespunzătoare, sau de la pronunțarea acesteia de către Curtea Supremă de Justiție. Încheierea judecătorească respectivă constituie un document executoriu în sensul art.11 lit.b) din Codul de executare al Republicii Moldova, în baza căruia poate fi efectuată executarea silită. Acesta se prezintă spre executare de instanța de judecată din oficiu în temeiul art.15 alin.(1) lit.b) din Codul de executare, deoarece ține de supravegherea sumelor ce urmează a fi făcute venit la stat.

Concluzii

Sanctiunile procedurale sunt de o importanță iminentă în ansamblul de garanții juridice instituite de lege, fiind destinate asigurării unei bune administrări a justiției. Fără existența unor sancțiuni proprii dreptului procesual civil, activitatea de înlăptuire a justiției nu ar putea fi definită în condiții eficiente.

Noțiunea de sancțiuni este asimilată noțiunii de „urmări” sau „urmări negative”, acestea survenind în cazul neexecutării obligațiilor procesuale, în special în urma abuzului de drept. Termenul *sancțiuni procedurale* fiind propriu atât pentru răspunderea procesuală, cât și pentru aplicarea măsurilor procesuale de constrângere.

Referințe:

1. ЗАГАЙНОВА, С.К. *Судебные акты в гражданском и арбитражном процессе: теоретические и прикладные проблемы*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2008, с.165-173.
2. LEȘ, I. *Sanctiunile procedurale în materie civilă*. București: Hamangiu, 2008, p.28-30.
3. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197/663.

Date despre autori:

Iulia BĂNĂRESCU, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

E-mail: iu.banarescu@mail.ru

ORCID: 0000-0001-6612-8072

Anatolie BĂNĂRESCU, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”; executor judecătoresc, Republica Moldova.

E-mail: banarescua@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2572-8407

Prezentat la 15.10.2022